

CRÒNICA

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU MUNICIPAL DE LLAGOSTERA

ANY 1993 / NÚM 8 Exemplar gratuït

La Plaça Catalunya

ENRIC RAMIONET I LLOVERAS
MARTA ALBÀ I ESPINET

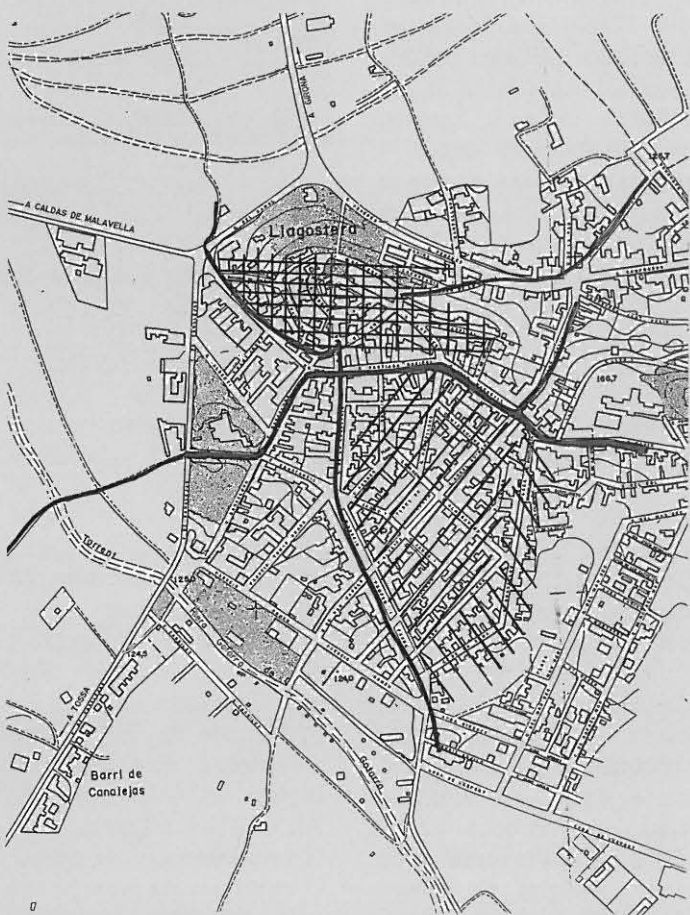
La Plaça Catalunya

Llagostera l'any 1860

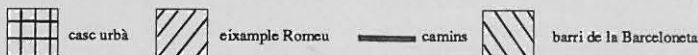
La Llagostera d'abans de 1860 devia ser urbanísticament molt semblant a la vila medieval. En canvi a partir d'aquesta data la transformació és tan ràpida i radical que el casc urbà multiplica per dos la seva extensió i se'ns presenta configurat pràcticament igual a la Llagostera de 1960.

D'entrada cal dir que ni la Plaça Catalunya ni els carrers que l'envolten existien ara fa 133 anys. Llagostera fa poc més d'un segle encara estava enfilada dalt del turó on va néixer al s. IX a redós de l'església de Sant Feliu i del Castell dels senyors de Llagostera.

El nucli primitiu de la població estava delimitat pels actuals carrers del Fred, Olivareta, Alt de Girona, Santa Anna i Sant Pere. A l'interior únicament dos carrers més, Sant Antoni i Processó, i dues places, de la Llibertat i del Mercat, formaven el centre urbà. Es tracta de carrers estrets, atapeïts d'habitatges i disposats en forma concèntrica seguint el traçat de les

Llagostera l'any 1860:

antigues muralles tot just acabades de traspasar.

Dins d'aquest traçat circular trobem concentrada la població urbana: carreters, manescals, ferrers, sabaters, corders, sastres, metges i apotecaris, flaquers, basters, fusters, mestres de cases, carboners, teixidors... Tots

ells abastien una població dedicada majoritàriament al sector primari.

Cal tenir present que fins ben entrada la segona meitat del segle passat l'activitat primordial dels llagosterencs és l'agricultura. Segons el padró d'habitants de l'any 1842 a vila hi vivien 1039

persones, mentre que a pagès la població era un 50% superior, 1533 habitants. De les 895 persones en actiu (no consta l'ocupació de les dones) un 65,8% són pagesos, un 15,4% són tapers i la resta està ocupada en altres oficis menestrals o del comerç.

Una primera expansió urbana es produeix durant els segles XVII i XVIII al llarg dels camins que, sortint de Llagostera, portaven cap als veïnats i els pobles de les rodalies. Aquests camins, avui esdevinguts carrers i perfectament integrats dins la trama urbana del poble, són difícils de reconèixer sense la documentació que ens explica de quina manera s'han anat formant. Són el Camí de St. Llorenç, Camí de Ganix, Camí de Girona, Camí de Panedes i Camí Ral de Barcelona a Sant Feliu.

El camí de Sant Llorenç s'iniciava al carrer Major, seguia pel carrer Concepció i pel passeig Pompeu Fabra cap al veïnat de Sant Llorenç per un traçat semblant a l'actual. En el primer tram d'aquest camí, o sigui l'actual carrer Concepció, es construeixen edificacions sense seguir una alineació clara, característica pròpia d'una primera expansió sense ordre. Malgrat els intents d'alineació iniciats ja a finals del segle passat i continuats amb les actuals Normes Subsidiàries de Planejament Urbanístic, aquest traçat irregular ha prevalgut: encara avui podem veure com l'Estant de Dalt i la casa de davant estrenyen l'inici del carrer; al mig trobem una casa entravessada i el carrer es fa més ample al final quan enllaça amb el Passeig.

El camí de Ganix s'iniciava al carrer Sant Pere

L'any 1860 es bateja la nova plaça amb el nom de Plaça de la Indústria.

Foto: R. Brugat.

i continuava pel Joan Maragall i pel Ganix en direcció al veïnat del mateix nom. All llarg d'aquests carrers es poden encara observar traces d'aquestes primeres construccions, que amb el temps convertiren un camí de sortida de la població en un carrer. En són un exemple Can Prats de les Tres Creus i les edificacions del costat i les cases núm 10 i 12 del carrer Ganix.

El camí de Girona, que dona nom al carrer, sortia de la plaça del Mercat pel carrer Alt de Girona (anomenat a l'època carrer Girona perquè el carrer que ara porta aquest nom no s'obre fins l'any 1868) i continuava pel mateix traçat que té actualment. També en el costat dret d'aquest carrer observem encara les antigues construccions fetes al peu del camí.

El camí Ral (reial) que passava per Llagostera venia de Sant Feliu per enllaçar amb el camí de Barcelona. Com en el cas del carrer Girona, el camí donarà nom als carrers Barcelona i Sant

Feliu. Aquesta ruta entrava a Llagostera per la Travessera de Sant Feliu, seguia pels carrers Sant Feliu, Joan Maragall, Santiago Rusiñol, Sant Felip Neri i Barcelona i, després de passar pel costat de la Torre Albertí, enllaçava amb l'actual camí del Bosc de la Torre. A partir d'aquí es podien escollir les diferents rutes per anar a Caldes, Vidreres, Girona o Barcelona.

Un altre punt de creixement es comença a formar cap als anys cinquanta del segle passat amb la construcció d'un barri nou, anomenat de la Barceloneta, en aquells moments força allunyat del centre urbà. Aquest nou barri comprendrà el que avui són els carrers Donzelles, plaça Barceloneta, carrer Nou i carrer de la Coma. Les reduïdes dimensions de les cases que s'hi construeixen i la seva estructura fan pensar en un barri de classes populars habitat bàsicament per pagesos i tapers.

Resumint doncs, podríem dir que cap a l'any 1860 Llagostera estava formada

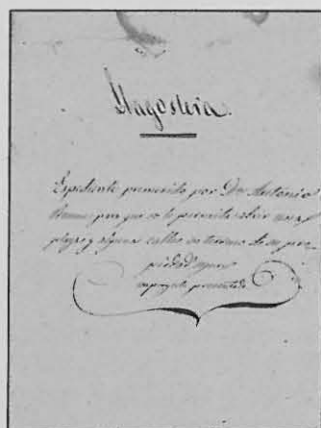
pels carrers del voltant de la muralla (amb les places de la Llibertat i del Mercat com a centre urbà), per construccions escadusseres al llarg dels camins de sortida de la població i pel barri de la Barceloneta tot just en construcció. Fora d'això, camps, horts i suros ocupaven el que avui és el centre de la població.

de tierra que posee alrededor de su casa comprendida entre los patios o huertos de las Casas de las calles de la Concepción, Mediodía, Isabel, Ancha, Barceloneta y camino publico de Llagostera a Sant Lorenzo (actualment Concepció, Migdia, Santiago Rusiñol, Joan Maragall, Donzelles i passeig Pompeu Fabra) *proyectando al efecto*

El naixement d'una plaça: l'Eixample Romeu

De les places del Mercat i la Llibertat esmentades anteriorment, no en podem precisar el procés que ha portat a la seva formació. Cal pensar que s'han anat configurant juntament amb la resta del que avui anomenem casc antic en el transcurs dels segles i en un procés de creixement molt lent. En canvi, de la Plaça Catalunya sí que podem dir-ne la data del naixement, fins i tot el mes i el dia. I ho podem dir perquè la Pl. Catalunya, juntament amb els carrers que l'envolten, forma part d'un projecte d'urbanització d'iniciativa privada però amb el ple suport del Consistori.

Aquest projecte, aprovat l'abril de 1859 per l'Ajuntament, era una iniciativa d'Antoni Romeu i Raig per urbanitzar els terrenys de la seva propietat situats al sud de la població. En la instància de presentació del projecte per a la seva aprovació, datada el 23 de març de 1859, Antoni Romeu diu " (...) *que deseando establecer para edificar casas, la grande pieza*

Expedient iniciat per Antoni Romeu, per urbanitzar les seves propietats. (A. H. G.)

las Calles y Plaza dibujadas en le Plano demostrativo que se acompaña ... (1).

Com es veu, els límits de la nova zona de creixement urbà són els carrers ja urbanitzats que hem comentat abans. La intenció era reparcel·lar els boscos i els camps coneguts com l'Erm d'en Romeu que envoltaven la seva casa pairal. El fet que popularment els terrenys es coneguessin amb el nom d'"Erm" fa pensar en una zona que totalment o en part ja no es conreava o almenys no amb la mateixa intensitat de temps enrere.

Al centre d'aquest eixample es projecten dues parcel·les gairebé idèntiques: una l'ocupa la casa pairal d'Antoni Romeu, que modificarà i ampliarà convertint una típica masia

catalana de tres cossos en una casa més senyorial; l'altra parcel·la serà una gran plaça de 1.050 m² que poc temps després rebrà el nom de Plaça de la Indústria. Avui les dues parcel·les formen una única plaça, la Plaça Catalunya.

La plaça des del seu origen esdevé el centre de la nova zona d'expansió, pensada amb criteris moderns i racionals: carrers i voreres amples, xamfrans a les cantonades (encara que amb el temps no tots s'hi construiran) i rigorositat urbanística.

La Comissió d'Obres que informa el projecte para molta atenció en aquest aspecte "(...) *no permitiendo particularmente en la plaza i calles principales, fachadas de mal gusto, pisos desiguales, aberturas groseras y de mal genero y generalmente procure que en cuanto lo permitan las tendencias y los intereses de esta población que en la realización de este proyecto resplandezcan la igualdad, el orden y buen gusto que es el fiel reflejo de las costumbres y adelanto de toda población culta y el sello de la ilustración de sus habitantes*". Aquests criteris generals seran desenvolupats l'any 1865 amb la redacció d'unes "Reglas Generales" on es regularan la concessió de llicències d'obres, la recollida d'aigües fluvials, l'obligació de revocar i blanquejar les façanes i les dimensions de les obertures exteriors "(...) *A fin que las aberturas (...) guarden la debida proporción y no afeen el aspecto público, no se permitirá practicarlas en sus fachadas con dimensiones inferiores a las siguientes: Puertas principales, vulgo "foranes", quince palmos de elevación*

contados desde la superficie del umbral a la parte superior del dintel, por ocho de anchura. Puertas de balcón catorce palmos de alto por seis de ancho; y las ventanas siete por cuatro . . ."). Aquestes normes per a la construcció d'edificis aplicades a tot el casc urbà comportaran una notable unitat estilística en l'edificació de tota la zona de l'eixample, si bé cal dir que també provocaran la desfiguració de bona part del casc antic.

Una altra de les preocupacions de la Comissió d'Obres és la comunicació entre el casc antic i la nova zona d'expansió. *"También se ha fijado la comisión en la calle señalada desde la casa de D. Miquel Virallonga a la plaza en proyecto. Esta calle es la primera quizás la única que pone en comunicación directa la parte mas centrica y concurrida de la vieja población con la que nuevamente debe edificarse, es la calle que debe dar vida y movimiento a las varias calles proyectadas poniendolas en contacto con toda la Villa y sin ella permaneceran ambas en un completo aislamiento y como dos poblaciones separadas por un muro de edificios. Esto no puede consentirlo la corporación (. . .) ni puede consentir que en los tiempos futuros cayga sobre los nombres de los dignos individuos que la componen una maldición eterna y sobre sus actos la mas amarga censura por haver comedido tamaño idea (. . .)"*. Contra el que d'entrada es podria pensar, no es tracta del carrer Angel Guimerà sinó del carrer Consellers, que havia de permetre la comunicació

De l'any 1931 fins l'any 1939 s'anomena plaça de la República.

Foto: Casino Llagosterenc.

directa des del carrer Sant Pere, i per tant del centre del casc antic, amb la nova plaça al centre de l'eixample. Amb tot, l'obertura d'aquest carrer amb l'expropiació i enderroc de la casa de Miquel Virallonga no es farà fins l'any 1868.

Els regidors de la Comissió d'Obres, Llorenç Virallonga, Antoni Boada, Esteve Albertí, Francesc Figueras, Miquel Mundet i Joan Homs, ens demostren amb totes aquestes modificacions, precisions i retocs al projecte com són de conscients que estan ordenant el naixement d'un nou poble, que serà dues vegades més gran que el que ells coneixen.

En el moment que Antoni Romeu presenta el projecte, la manca de sòl urbà és un problema important. La presència de la indústria del suro documentada ja a mitjans segle XVIII, tal com s'explica abastament a *Les indústries sureres a Llagostera* (Crònica núm. 6), havia propiciat un creixement demogràfic considerable. La població

passa de 1.755 habitants a 3.555 h. entre 1838 i 1860 i continua creixent; l'any 1895 havia arribat ja als 4.237 h., pràcticament la mateixa població que als anys 70 del s. XX. El creixement demogràfic, i la consegüent necessitat de sòl per edificar habitatges, és produït en bona mesura per la immigració de mà d'obra atreta per la mateixa indústria.

Aquest problema el tenen molt present els homes de la Comissió d'Obres i Policia Urbana quan aproven el projecte *"Convencido como debe estarlo ese Ayuntamiento de las inmensas ventajas que deben originarse de la realización de semejante proyecto es por demás que la comisión a la que se consulta trate de ponerlas de manifiesto; puesto que nadie desconoce el estado progresivo de adelanto en que se halla esta población por haber adquirido la industria fabril tal desarrollo en la misma que muchas son las familias que hubieran fijado en ella su residencia llamadas por el espíritu mercantil que en ella domina, si no se les*

hubiera opuesto el obstaculo de no encontrar una pequeña habitación para alquilar o un pequeño local en donde edificar su simple vivienda. La villa de Llagostera reclama un pronto ensanche (...)."

La prova que la necessitat de sòl per edificar era realment imperiosa és que en molts pocs anys s'edifica la nova zona d'eixample i a començaments del segle XX l'aspecte del poble ja devia ser molt semblant a l'actual. Desgraciadament l'Arxiu Municipal de Llagostera no ha conservat les llicències d'obres d'aquests anys que ens podrien il·lustrar amb més precisió aquest creixement.

La documentació no ens parla de quina manera s'urbanitza la plaça en aquests primers temps. Sabem que a començament de segle és molt austera, únicament 5 fileres d'acàcies primes i escadusseres intentaven donar ombra a tota la superfície.

Durant la II República les acàcies les trobem situades a tot el perímetre de la plaça, un banc de fusta situat a cada un dels quatre costats i una columna de llum a les

cantonades. Aquest aspecte és el que tenia la Plaça Catalunya als anys 50 quan es proposa un nou ordenament, fruit del qual serà la font inaugurada el 3 de febrer de 1954.

Antoni Romeu i Raig

L'any 1832 neix Antoni Romeu i Raig. És l'hereu d'una família de petits propietaris rurals dels quals tenim constància documental des del s. XVII. Les terres que els avantpassats d'Antoni Romeu van conrear són les mateixes que ell parcel·la i que avui formen part del centre de Llagostera.

Sabem poques coses d'aquest home que, a part de projectar l'eixample de la població, se'ns presenta com un republicà-federal i sembla jugar un paper important en la vida política de Llagostera anterior a la I República.

L'any 1867 forma part de l'Ajuntament de Llagostera com a regidor, però serà la Revolució de Setembre de 1868 la que li permetrà accedir a l'Alcaldia.

Aquest aixecament libe-

ral, anomenat també "La Gloriosa", va provocar l'exili d'Isabel II i va obrir una etapa democràtica que duraria fins al "pronunciamiento" del General Pavía i la fi de la I República. Així trobem per primera vegada a l'estat espanyol la instauració del sufragi universal masculí (les dones no podran votar fins a la II República) i les llibertats d'associació, reunió, religió, impremta i ensenyament.

En els primers moments de la revolta es formen arreu del país unes Junes Revolucionàries que es fan càrrec provisionalment del poder polític. A Llagostera aquesta Junta formada per republicans federals nomena alcalde Antoni Romeu l'octubre de 1868.

En les eleccions municipals del desembre de 1868, les primeres per sufragi universal masculí, el triomf del republicanisme federal és absolut a Figueres, La Bisbal, Sant Feliu de Guíxols, Palamós, Palafrugell, Calonge, i a moltes altres viles de l'Empordà. També a Cassà de la Selva i a Llagostera, on surt elegit alcalde Antoni Romeu.

Façana sud de la casa pairal d'Antoni Romeu.

Foto: A. M. Ll.

La casa va ser modificada per donar-li un aire més senyorial. Foto: A. M. Ll.

Botiga l'Hermenegild Marqués al carrer St. Pere.

Foto: N. i J. Margarit.

Taller de la caldereria de H. Marqués al carrer del Fred. Foto: N i J. Margarit.

Les accions de la Junta Revolucionària i d'aquest primer ajuntament republicà són decisives per concloure l'eixample Romeu: és ara quan s'obre el carrer Consellers per connectar l'eixample amb el carrer Sant Pere i el carrer Almogàvers per connectar amb el barri de la Barceloneta.

El reiterat incompliment de l'ideari federal per part del nou govern provoca l'aixecament federal de l'octubre de 1869 a La Bisbal on participen republicans de Sant Feliu, Castell d'Aro, Palamós, Calonge, Llagostera, Cassà, Palafrugell, Torroella i altres pobles dels entorns. La reacció del Govern Civil després d'esclafar la revolta és destituir tots els ajuntaments implicats d'alguna manera en els fets, entre ells el de Llagostera. Antoni Romeu i el seu equip de govern han de deixar l'Ajuntament, substituïts per un nou consistori nomenat pel Governador.

Però en les eleccions de desembre de 1869 torna a sortir elegit i ocuparà l'alcaldia fins al gener de

1872.

A partir d'aquí tornarà a ser present a l'Ajuntament entre els anys 1877 i el 1879 com a regidor síndic. Al llarg de la seva vida ocuparà altres càrrecs públics com a Jutge de Pau i membre de les Juntes de Primera ensenyança, d'instrucció, del cementiri, de l'Hospital i de la Comissió informativa sobre l'estat i les necessitats de la classe obrera.

El nou centre urbà

Hem vist com l'abril de 1859 neixia una plaça i una sèrie de carrers que en el seu conjunt doblaven la

superfície que Llagostera havia tingut fins aleshores. Deu anys més tard aquesta nova zona queda plenament comunicada amb la primitiva Llagostera a través del carrer Consellers. A partir d'aquí la plaça esdevindrà el nou centre urbà i substituirà progressivament les places del Mercat i de la Llibertat. Aquest desplaçament és viscut dolorosament pels propietaris dels comerços ubicats a la zona alta del poble, que se senten cada vegada més perjudicats.

Per això quan es planteja traslladar el mercat setmanal del casc antic a la nova zona en expansió s'hi oposaran decididament, concients que la pèrdua del mercat els allunya definitivament del

quadre nº1

any	Pl. Mercat Pl. Llibertat i zona influència	Pl. Catalunya i zona influència
1879	38	7
1910	20	23
1930	8	61

Ubicació dels comerços.

centre de la població.

Fins l'any 1870 el mercat es manté ubicat a la Plaça del Mercat, Plaça de la Llibertat i carrers del voltant. Aquest any i a causa de problemes d'espai el mercat de verdures es trasllada per primera vegada al carrer Consellers. Serà l'inici d'una llarga polèmica entre els veïns i els comerciants del casc antic i l'Ajuntament. Segons si els regidors accedeixen o no a les pressions dels comerciants, el mercat canviarà d'emplaçament successives vegades fins que definitivament s'instal·larà a la Plaça Catalunya, l'any 1891.

Un dels episodis més greus d'aquesta polèmica es produeix l'any 1884 quan una part dels regidors de l'Ajuntament intenten tornar a centralitzar el mercat al casc antic, amb l'argument que el carrer Consellers queda col·lapsat per parades i carros "(. . .) mientras que las plazas (. . .) de la Constitución y del Mercado se hallan como desiertas, debiendo tener en consideración que en dichas plazas es donde se hallan situados la mayor parte de los establecimientos, los cuales contribuyen con sus matrículas i demás conceptos al pago de las contribuciones y recargos sobre atenciones municipales." El mercat no es trasllada però la discussió provoca la dimissió de dos regidors i fins i tot cal la intervenció del Governador Civil per suavitzar l'enfrontament.

La qüestió es torna a plantejar repetides vegades com aquesta de l'any 1913 on comerciants, industrials i propietaris firmen una instància expressant les seves preocupacions "Que celebrandose (. . .) el

Inauguració del Centre Regionalista a l'edifici de l'Agrícola.

Foto: A. M. Ll.

Primer edifici del Casino Llagosterenc.

Foto: A. M. Ll.

mercado en la Plaza de la Industria y sus contornos resulta muy perjudicada esta parte de la población por no ser concurrida, viendo nuestros comercios paralizados y nuestras fincas mermadas por irrisibles o bajos alquileres, no deseando se arruine un barrio o parte de población en beneficio de otro."

Amb tot, el desplaçament del centre urbà era un fet irreversible i així ho degueren entendre els comerciants de l'època ja que molts dels qui firmaven aquesta instància els trobem anys més tard ubicats amb els seus comerços a la Plaça Catalunya o als carrers adjacents, com és el cas de Josep Cortina, Hermenegild

Marquès, Climent Frigola, Pere Canet, Ramon Masgrau, Miquel Quintana . . .

Si fem una anàlisi de la ubicació dels comerços des de l'any 1870 fins l'any 1930 ens adonem ràpidament de com es produeix aquest canvi (veure quadre 1.)

En 51 anys, de 1879 a 1930, les places del Mercat i de la Llibertat i la seva zona d'influència, carrers Major, St. Pere, Sta. Anna i St. Antoni perden 30 comerços. Durant el mateix període la Plaça Catalunya i els carrers circumdants en guanyen 54. Alguns d'aquests comerços són de nova creació, molts altres són traslladats del casc antic al nou centre comercial.

La nova plaça serà també el lloc escollit per algunes

associacions per construir la seva seu social. Els edificis que hi aixecaren en són avui un dels elements més característics.

Un d'ells és, sens dubte, el Casino Llagosterenc, que l'any 1891 abandonarà el carrer Sant Pere on ha nascut i es traslladarà a un solar de 1.642 m². de la Plaça Catalunya adquirit a Antoni Romeu i Raig. El primer Casino, construït a cavall entre els dos segles estava format per dos edificis separats per un pati central. Un d'aquests edificis, de dues plantes, era la sala de ball que alhora podia servir de cinema i de teatre. A l'altre costat del pati s'aixecava el saló-cafè i la biblioteca. L'actual edifici amb una façana unitària es va construir durant els anys 30.

Al costat del Casino Llagosterenc trobem l'Agrícola. Aquest edifici d'estil modernista va ser construït l'any 1903 pel propietari rural Antoni Domènech per ser la seu de la Cambra Agrícola, d'on va agafar el nom. L'edifici, avui seu d'una entitat bancària, tenia a la planta baixa dos locals per botigues; al primer pis un gran saló servia de

café i per celebrar-hi les reunions de la societat; a l'últim pis hi havia l'habitatge del conserge. La vida de la Cambra Agrícola va ser curta, però l'edifici acollirà més tard una altra societat, el Centre Regionalista. Aquesta entitat, adherida a la Lliga Regionalista d'en Cambó, editava el periòdic Renovació (1917) i va tenir certa activitat fins a la dictadura de Primo de Rivera.

Altres associacions com el Centre Republicà o la societat Penya La Nau també tindran la seu social en aquesta part del poble. Al casc antic hi restarà únicament un local molt poc estudiat però que sembla clau en la vida associativa de Llagostera: Can Caldes. Si hem de fer cas a la llinda, l'edifici data de 1848 i és construït per Grau Caldes especialment per ser la seu d'alguna d'aquestes societats culturals-recreatives tan típiques del segle passat. Encara es conserven, quasi íntegrament, els diferents locals que acollien les activitats organitzades: sala de ball, saló-cafè, biblioteca... Una de les associacions que van passar

per aquestes instal·lacions va ser El Círculo de Amigos de la Instrucción, fundat l'any 1863. De totes maneres sembla clar que no va ésser la primera. L'any 1911 encara és la seu de La Nueva Harmonía, societat dedicada al foment del ball. La situació de l'edifici, a la Plaça del Mercat fent cantonada amb el carrer Santa Anna, serà un dels factors que facilitarà la decadència del local quan el centre de l'activitat econòmica i cultural es situï a la Plaça Catalunya ■

Marta Albà

Quatre noms per a una plaça

Els noms dels carrers estan tan sotmesos a les fluctuacions de la història, a les veleïtats dels successius governs que pot semblar que la seva funció com a solució urbanística sigui secundària i que la veritable raó de la seva existència és la d'esdevenir un magnífic suport per a la instal·lació de plaques.

La selecció i la ubicació dels noms té una significació òbvia i proporciona clars indicis sobre les característiques de la societat a cada determinat moment històric. Els pensadors, els polítics predominants, els símbols, els mites o els principis ètics es presenten en perfecte ordenació urbanística.

La plaça, amb els seus quatre noms, n'és un exemple. I segurament també és un exemple de com sovint la utilització popular prescindeix de la denominació oficial. En definitiva malgrat

La plaça té el nom de Pl. Espanya de 1939 a 1979.

Foto: R. Bruguat.

els seus consecutius cognoms, des que va convertir-se en el centre geomètric i social del poble, la plaça és senzillament La Plaça per a la major part dels llagosterencs.

PLAÇA DE LA INDÚSTRIA des del seu origen el 1860 fins l'any 1931. L'acte de la sessió de l'Ajuntament de 1860 recull el moment històric del seu bateig i el dels carrers de nova creació:

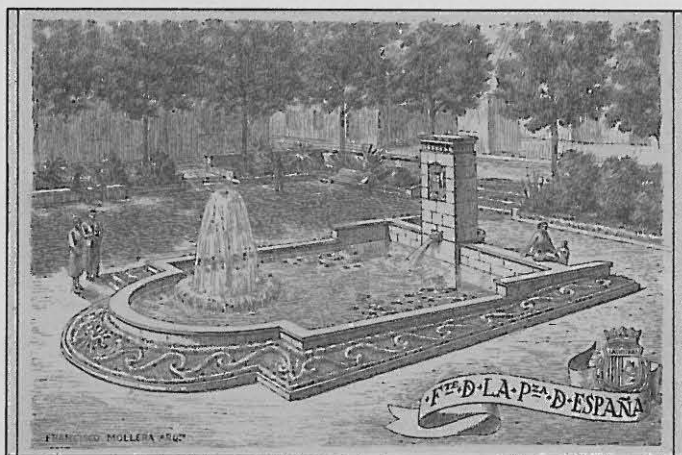
"... En conmemoración de las victorias obtenidas por nuestro ejército en la reciente guerra de África se da a la principal calle el nombre de Calle de la Victoria. En honor del progresivo desarrollo industrial que se nota en esta población de algunos años a esta parte, se da a la plaza proyectada en el centro el nombre de Plaza de la Industria. A la calle proyectada dedichaplaaa la calle de la Victoria se le dará el nombre de Calle Álvarez en recuerdo del jefe que en mil ochocientos ocho derramó su sangre con tanto valor como heroismo en el glorioso sitio de Gerona..."

En nom no va canviar fins el 1931. Des d'aquest any fins el 1939 va ésser la **PLAÇA DE LA REPÚBLICA**.

L'entusiasme per la proclamació de la II República, la sensació d'haver iniciat una nova era, un període de grans transformacions, havia de comportar forçosament el rebatejament dels carrers.

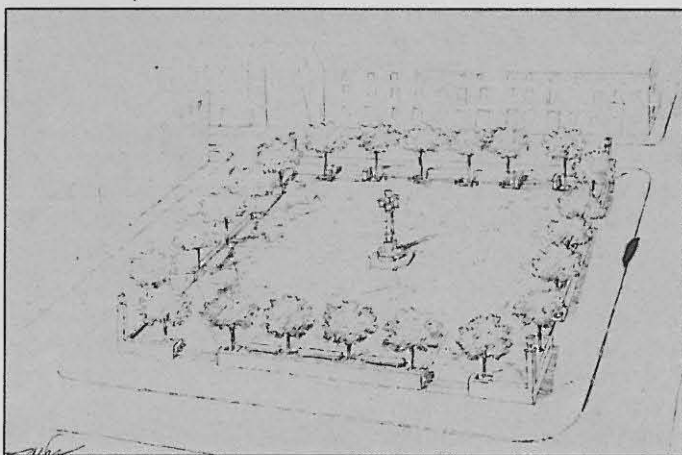
La plaça era ja aleshores el nou centre de la població. En dona fe l'elecció en la seva denominació del mot més emblemàtic del moment.

La durada de la nova nomenclatura va ésser breu, tant breu com la pròpia

Dibuix fet per l'arquitecte Francisco Mollera de la font de la plaça.

A. M. Ll.

Projecte de la nova ordenació que havia de substituir la font.

A. M. Ll.

República.

L'any 1939 amb la victòria definitiva de l'exèrcit nacional, poc després de la constitució del nou Ajuntament franquista, es modifiquen els noms dels carrers. La Plaça de la República passa a ésser la **PLAZA DE ESPAÑA**. Aquest nom va perdurar quaranta anys. Franco moria el 1975 però el franquisme es va anar superant progressivament i la simbologia en els carrers de Llagostera el va sobreviure encara quatre anys, fins que l'Ajuntament decideix el canvi l'any 1979.

La plaça és des d'aleshores la **PLAZA DE CATALUNYA**.

Els projectes Mollera

Fidel exponent de les tendències èpiques del període de postguerra, durant tres anys, de 1954 a 1957, el centre de la que aleshores era Plaza España, va ésser ocupat per una majestuosa combinació de font, monòlit commemoratiu, estany amb aigua i brollador.

Aquesta font de vida efímera era la primera fase d'un projecte d'urbanització que mai no es realitzà. Dissenyat per l'arquitecte municipal Francisco Mollera

Moreno, preveia la individualització de la zona interior de la plaça, constituint-la en un recinte més planer, a un nivell intermig entre els extrems i que havia de salvar les diferències amb graons ascendents a la part alta i descendents a la baixa, tot rodejat d'abundants arbres, plantes i bancs de fusta.

Sota l'alcaldia de Leandre Calm el dia 3 de febrer de 1954 s'inaugurà la monumental font. Amb evidents intencions simbòliques es va fer coincidir amb la inauguració de la xarxa de subministrament d'aigües potables i amb el XV aniversari de "La Liberación" de Llagostera per les tropes franquistes.

Els actes celebrats amb la parafernàlia pròpia de l'època i un fastuós desplegament d'autoritats provincials, varen ésser seguits per bona part de la població.

L'acta del ple del 23 de gener de 1954 reproduïx explícitament l'entusiasme del moment i l'estil encès i solemne dels temps.

"... para expresar su más viva satisfacción por la feliz terminación del abastecimiento de agua potable a la Villa, cuya solemne bendición e inauguración tendrá lugar el día 3 de Febrero próximo, fecha memorable en los anales de la población por coincidir la misma con el XVº Aniversario de la Liberación por las invictas tropas de nuestro Caudillo.

Es digno remarcar que, si en aquella efemèride de grata recordació nostra Villa fue rescatada del ominoso poder de las hordas rojas, al cumplir precisamente el XVº Aniversario de tan fausto acontecimiento y por la

Sardanes a la Plaça als anys cinquanta.

Foto: A. M. Ll.

propia voluntad del Caudillo será rescatada del lamentable estado de incuria y abandono en que se hallaba por la falta absoluta de un elemento tan indispensable para la vida como es el agua, don preciado que es origen de inagotable bienestar y alegría. Huelga decir que tan extraordinaria mejora, por todos los habitantes anhelada, no hubiera sido una realidad si providencialmente no rigiera los destinos de nuestra Patria un hombre singular, dotado de extraordinario talento y clarividencia que, poniendo todas sus facultades al servicio del país, ha conseguido elevarlo moral y materialmente a gran altura y prosperidad.

(...) Por todo ello e interpretando el general sentir de los Concejales y vecinos todos de la villa, propone que la Corporación acuerde: Que se exprese en nombre del Ayuntamiento y de los habitantes de la Villa la más leal adhesión y el más profundo respeto a S. E. el jefe del Estado Exmo. Sr. Francisco Franco Bahamonde

por los constantes beneficios que de u gobierno ha recibido esta Villa, especialmente por lo que se refiere al abastecimiento de aguas, mejora de tanta trascendencia para la salubridad y bienestar de sus habitantes.

Todos los Sres. Concejales y el público asistente al acto puestos en pie aplauden y aclaman al Caudillo con entusiasmo, repitiendo el nombre de "Franco, Franco, Franco", aprobándose por unanimidad y aclamación la citada propuesta de la Presidencia y acordándose al propio tiempo de celebrar el día 3 de Febrero próximo un grandioso acto público (...) y propone que la Corporación acuerde: nombrar Hijo Adoptivo Insigne y Predilecto de Llagostera al Sr. D. Fernando Suarez de Tangil (Ministro de Obras Públicas), en agradecimiento a las facilidades de todo ordenadas en relación al abastecimiento de aguas de esta Villa..."

Ja durant l'alcaldia de Climent Casanovas s'enca- regà a Francisco Mollera un

nou disseny de la plaça. L'avant-projecte presentat l'abril de 1956 mantenia la resolució del desnivell de manera exacta al primer projecte però situava en el centre de la plaça en substitució del brollador un imponent fanal dotat de cinc llums, amb la base quadrangular decorada amb quatre fonts.

El segon disseny Mollera preveia separar el recinte de la vorera amb murs baixos disposats escalonadament, una abundant plantació de nous arbres que l'envoltés i bancs de pedra sense respall. Es prescindia d'elements de jardineria però es recomanava pavimentar l'interior del recinte atorgant-li una consideració decorativa essencial.

Aquest segon projecte tampoc no es realitzà.

L'acta del ple del dia 13 de gener de 1957 reproduïx la determinació de retirar la monumental font:

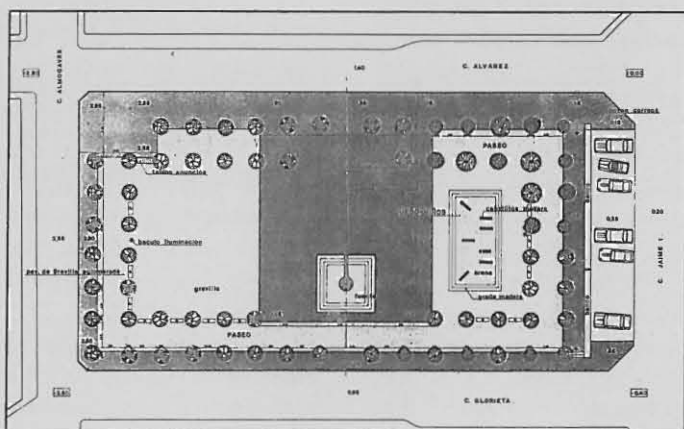
"... A continuación y al objeto de dar cumplimiento a lo acordado sobre retirada de la Plaza de España de la fuente y surtidor existentes en el centro de la misma ya quedada instalación, además de empujarse el espacio de la misma, es motivo de un foco de infección por la suciedad que representan las aguas del recipiente de dicho surtidor. En sustitución de dicha obra se acuerda por unanimidad instalar una fuente de hierro fundido a uno de los lados de la mencionada plaza y, al propio tiempo, cambiar el arbolado de la misma así como instalar en ella ocho bancos de piedra artificial en sustitución de las de madera existentes en la misma..."

L'austera plaça que sorgí d'aquest acord va perdurar fins

Can Romeu va ser enderrocada l'any 1970.

Foto: Vall-Illera.

Projecte de condicionament de la Plaça l'any 1975.

A. M. LI.

que l'any 1992 s'aixecaren els terrenys per iniciar les obres de pàrking i del projecte que avui s'està realitzant.

Dues places

El 14 de juliol de 1970 la Caixa, en aquells moments "Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros de Cataluña y Baleares" compra Can Planta, antiga casa pairal de la família Romeu, a la propietària Francisca Sampere Romeu.

Amb els anys i la sempre recurrent polèmica sobre el destí de la plaça s'ha especulat molt sobre el que podia haver estat la casa de

Can Planta. La seva sort però va quedar decidida quan l'any 1971 els nous propietaris n'ordenen la demolició per edificar, en aquest solar magníficament situat, la seva nova seu.

Aquell enderroc que amb el temps havia de comportar la desaparició del carrer Glorieta i d'una part del carrer Alvarez, va oferir una imatge doblada de les seves proporcions que resultà nefasta per als interessos de l'entitat financera.

El projecte de la C.P.V.A., redactat per l'arquitecte Francesc Ragolta, preveia l'edificació d'un immoble compost de soterrani, planta baixa, tres pisos i àtic, per permetre la construcció de set locals

comercials i vint-i-tres habitatges de protecció oficial.

En els locals comercials, a més de les oficines de la sucursal i recollint una petició feta per l'Ajuntament en acord de Ple del 26/11/71, es proposava la instal·lació d'una biblioteca.

L'edifici havia d'anar envoltat d'un porxo de tres metres i una petita zona ajardinada.

Però les possibilitats que proporcionava l'annexió del nou solar a la vella plaça havien esdevingut massa suggeridores. L'Ajuntament, segurament influït per la reacció popular, es mostrà reticent a l'hora de concedir permisos. Entre els anys 1973 i 1974 una campanya d'oposició al projecte de la C.P.V.A. encapçalada pels veïns Josep Vila Soteres, Josep Auladell, Pompeio Pascual Coris i Lluís Vilaplana, aplegà 800 signatures.

Durant aquests anys i fins el 1975 es viu un llarg període d'ambigüitat municipal davant la perseverància dels promotors en la intenció de construir.

A primers de 1974 l'Ajuntament proposa una permuta de terrenys que la C.P.V.A. desestima, posteriorment li denega els permisos de construcció emparant-se en l'alçada excessiva. El juny de 1974 i després que La Caixa rectifiqués l'alçada de l'edifici, s'obre l'exposició pública prèvia del projecte. Hi presenten al·legacions P. Pascual i J. Vila Soteres.

El consistori manté la denegació del permís i encarrega a l'arquitecte Benet Cervera Flotats la redacció d'un pla parcial.

El 23 de maig de 1975

El solar restarà sense urbanitzar fins l'any 1992.

Foto: Vall-Ilosera

l'Ajuntament aprova el PLA PARCIAL D'ORDENACIÓ DE LA PLAÇA D'ESPANYA I PROJECTE DE CONDICIONAMENT DEL SECTOR, posteriorment ratificat per la Comissió Provincial d'Urbanisme el gener de 1976.

Aquest és un moment transcendental de la història de la plaça. El Pla qualifica els 2.380 m². que la conformen, inclosos els terrenys que en aquell moment eren propietat de la C.P.V.A., com a espai d'interès públic a l'empar de la llei del Sòl de 1956. Raona aquest interès públic per la seva ubicació en el centre geomètric del poble, l'estructura general de les construccions i les singularitats edificatòries, distingint el Casino com l'eix sobre el qual s'ha d'organitzar. Determina la prohibició de construir en la zona d'ús públic, cataloga tres de les edificacions de l'àmbit d'influència: el Casino, l'Agrícola i la casa de la família Pascual, i desautoritza modificacions en la resta dels immobles que desentonin de la imatge general, prohibint especialment que l'alçada sobrepassi la cota establerta

pel Casino.

El Pla, com revela el seu enfàtic títol, inclou un avant-projecte de condicionament pressupostat en 1.200.000' Pts. que urbanitza la plaça dividint-la en set zones: repòs i descans, passeig, joc per als nens, festes populars, aparcament, mercat i serveis urbans. Un més per afegir a la nombrosa suma de projectes irrealitzats.

Abans de l'aprovació definitiva es varen desestimar les al·legacions presentades per la C.P.V.A. i per Engràcia Pi i Carreras, propietària de l'Agrícola.

Aquesta nova situació requeria l'expropiació del controvertit solar abans de cinc anys.

A primers de 1977 s'encarrega a l'advocat de Barcelona Juan Marfà que iniciï la demanda d'expropiació i paral·lelament s'estableixen contactes amb l'entitat propietària intentant sense èxit arribar a un acord amistós de venda. Les diferents taxacions del solar ho impedeixen. Mentre l'Ajuntament ofereix entre cinc i sis milions, la C.P.V.A. en pretén onze.

Fins l'any 1983 perdura aquest estat de les coses. La

Caixa no pot edificar i els successius consistoris, probablement temerosos de la càrrega econòmica que hauria de significar per al municipi i els propis veïns, no es decideixen a accelerar l'expropiació.

El mes de març de 1982 però la C.P.V.A. presenta una sorprenent nova proposta: es compromet a urbanitzar la totalitat de la plaça si se li permet edificar un sector dels seus terrenys. El projecte, també redactat per l'arquitecte Francesc Ragolta, preveu la construcció d'un immoble d'una sola planta per instal·lar la sucursal, de formes lleugeres, a base d'estructures metàl·liques, d'aspecte formal semblant als quioscs o pavellons habituals en els espais públics. La plaça quedaria urbanitzada amb un passeig perimetral amb arborat, una zona central per a grans concentracions, dues pèrgoles i un carrer divisor i entre la zona pública i la de la Caixa, a més de bústies, telèfon públic, bancs i la font que no pot faltar a cap dels projectes.

L'Ajuntament, sembla que templat per la possibilitat de resoldre el vell problema sense haver de recórrer a les arques municipals, no ho desestima radicalment i decideix sol·licitar el criteri de l'arquitecte municipal, Jordi Vidal de Llobatera, i dels arquitectes redactors de les Normes Subsidiàries, germans Falcó. Un i altres en els seus informes desaconsellen la proposta.

Per fi un memorable 14 de gener de 1983 l'Ajuntament, en aquells moments encapçalat per Josep Codina, compra la finca a la Caixa per 11.395.433' Pts.

La Plaça és el centre de la majoria de les manifestacions festives.

Foto: Vall-llosera.

Aquesta és la quantitat pretesa per l'entitat propietària des que va considerar la possibilitat de la venda, però en el tracte es fixa el pagament en quatre anys i la Caixa es compromet a destinar íntegrament l'import de la venda a l'obra Social i en concret a la construcció d'una sala d'exposicions i conferències al c/ Migdia cantonada c/ Consellers d'utilització pública i gratuïta per activitats cívico-culturals.

Dotze anys després de l'enderroc de Can Romeu el solar esdevé propietat municipal, preparat per a la urbanització de la gran plaça.

1988: L'últim projecte

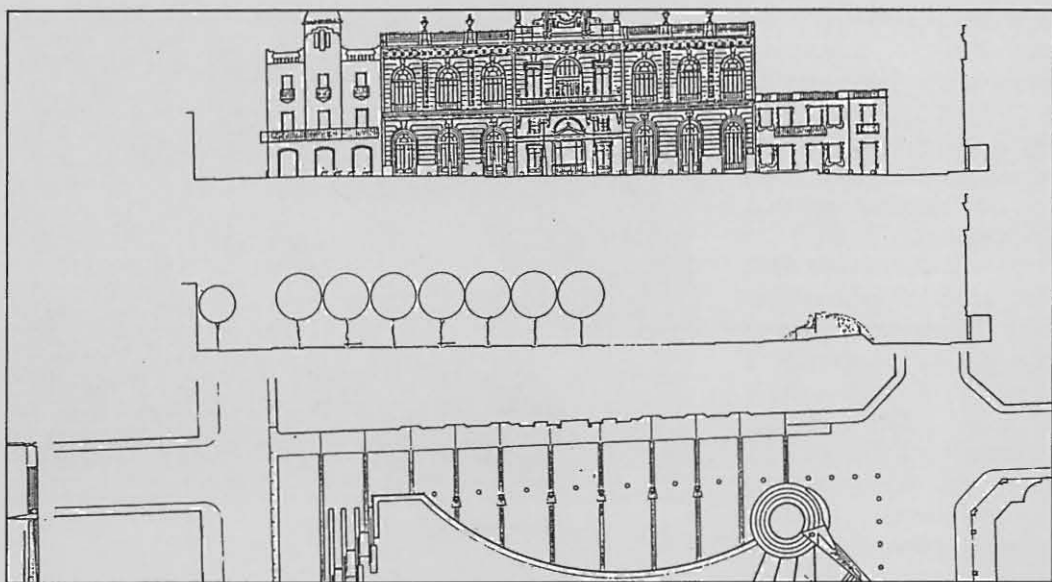
Des de l'enderroc de Can Planta i malgrat les seves suggerents possibilitats, la Plaça de Catalunya havia esdevingut un espai indefinit, d'una desordenada, estèticament lamentable i òbvia provisionalitat.

Des de l'adquisició municipal del solar tot estava disposat per a la construcció

de la gran plaça i no obstant durant més de cinc anys els successius consistoris no es decideixen a impulsar-la, com si pressentissin la controvèrsia que la realització està comportant.

No és fins l'octubre de 1988 que es convoca el concurs restringit per a la redacció del Projecte. Hi participen cinc equips d'arquitectes: Josep Fuses Comalada i Joan Mª Viader Martí, Francesc Ragolta, Robert Soler Aluaret, Arcadi Pla Masmiquel, Antoni Armesto Aira i Carles Martí Aris.

Quatre mesos més tard, el 16 de febrer de 1989 es reuneix el jurat per comunicar el veredict. Els vuit homes sense pietat que el formen són: quatre membres de l'Ajuntament, un representant dels Serveis Territorials d'Urbanisme de la Generalitat, un representant del Col·legi d'Arquitectes, un arquitecte escollit pels concursants i l'arquitecte assessor d'urbanisme de la corporació. L'Alcalde de la població fa les funcions de president. S'atorga el 1r. Premi de 500.000 ' Pts. i l'encàrrec del projecte al presentat sota el lema de "La

L'últim projecte per la Plaça redactat l'any 1988.

A. M. Ll.

Cordèlia-La Custària", que en la posterior obertura de pliques resultà ésser de l'equip encapçalat per Francesc Ragolta, arquitecte històricament vinculat a la plaça.

En la Memòria es descriu el disseny com un intent d'aconseguir la conformació d'un espai "interior", mantenint la unitat del pla horitzontal. En primer lloc compensant el desnivell amb la inflexió lleu de l'escenari esgraonat; en segon, convertint el carrer de davant del Casino en un carrer de vianants, a la vegada que terrassa de bar, eventualment tancat al trànsit; en tercer lloc la plantació ordenada de roures per constituir una zona ben delimitada d'ombra davant del gran espai obert i assolellat.

El jurat en l'acta del veredict fa l'elogi que segueix del projecte guanyador: "Es tracta d'un espai polivalent amb cohesió asimètrica en base a diverses utilitzacions: zona arbòria amb proliferació d'ombres per al relaxament, zona

d'esplai exonerada d'elements arquitectònics que pugin dificultar-ne el més ampli aprofitament, zona d'exaltació artístic-escultòrica, com a element vertical que trenca la monotonia visual, zona apta per a actuacions i espectacles com a element dinamitzador de la zona. Tot això conflueix en un punt d'inflexió representat per la façana del Casino com a edifici singular. La utilització de l'aigua, sense que n'impliqui l'estancament, introdueix un reclam més en l'espai públic. L'enllumenat indirecte general de la plaça dona un efecte encisador i emfatitza l'aspecte arquitectònic en incidir de forma directa sobre el Casino. Es considera el pla circulatori com a satisfactori i se n'ha de ressaltar la utilització discrecional de trams de via com a passatge peatonal alternatiu, amb definició precisa mitjançant la utilització de materials determinats.

Previsions com la ubicació d'un quiosc o la

utilització de tendals doten de precisió l'estudi presentat que es destaca en conjunt per la seva naturalitat i cohesió".

L'elecció del nom "La Cordèlia" en el lema s'explica perquè el projecte preveu la instal·lació d'una reproducció de l'escultura de l'il·lustre escultor modernista Josep Llimona. La Cordèlia és la figura d'una dona nua, asseguda i es considera un exponent notable del seu estil contingut i elegantment serè.

El segon classificat i guanyador del premi de 250.000' Pts. va ésser el projecte dels arquitectes J. Fuses i J.M. Viader presentat sota el lema de "Le Casino".

El 28 de setembre de 1989 l'Ajuntament aprova inicialment el projecte. Dos mesos després Joaquim Canal Monte presenta la proposta de construcció d'un parking al subsòl de la plaça.

Consumats els terminis de rigor i després de desestimar les al·legacions presentades pel sr. Josep Vila Soteres, s'aprova definitivament el dia 24 d'abril de

1990.

L'estiu de 1992 varen començar les obres. Els terrenys de la plaça s'aixequen i sota l'atenta mirada dels llagosterencs s'hi excava per permetre la construcció del pàrking.

L'oposició comença a fer-se perceptible, la necessitat i l'oportunitat del pàrking són qüestionades.

La tardor generosament plujosa provoca el retard de les obres i la vulneració dels terminis previstos, però finalment el febrer de 1993 la plaça quedà novament coberta i disposada a la urbanització exterior. Després d'una inversió d'uns 46.000.000 Pts., Projectes i Dissenys, S.L., empresa constructora i explotadora del pàrking, havia creat noranta-dues places posades a la venda al preu d'1.200.000¹ Pts. cada una. Passat mig segle, l'any 2043, s'esgotarà la concessió i esdevindran equipament municipal.

El cost de l'obra exterior, previst en 36.000.000 Pts. el financia en un 50% una subvenció del PUOS, Pla Únic d'Obres i Serveis de la Generalitat, un 35% l'Ajuntament i el 15% restant les contribucions especials dels veïns.

Destruït el paisatge que a tots era familiar, la plaça s'ha anat transformant dia a dia amb expectació i una certa perplexitat dels llagosterencs. Pocs coneixen les característiques del projecte previst i qui s'aventurava a bastir mentalment la plaça del futur ho feia inspirant-se en intuïcions i en especulacions. Entrar en consideracions sobre les diferències entre projecte i obra és ja submergir-se en el terreny de la polèmica. Els Independents de Llagostera,

grup opositor a l'Ajuntament, mantenen que les modificacions forçades per l'adaptació del disseny al pàrking eren prou significatives com per comportar-ne la reexposició. L'equip de Govern ho desestimà.

Significatius o no, en la realització són apreciables alteracions de notòria transcendència estètica. Els roures de la zona arbòria "amb proliferació d'ombres per al relaxament" s'han convertit en discutides magnòlies, que han suscitat les iras dels opositors i que algú ha comparat malignament amb quatre rases de mongeteres.

L'entrada al pàrking ha accentuat la impressió que la plaça té anvers i revers i que dóna l'esquena als veïns de la part baixa. La reproducció de la Cordèlia d'en Llimona no quedarà, com estava previst, instal·lada a la zona definida com "d'exaltació artísticocultòrica" ja que els actuals propietaris no permeten fer-ne còpies.

No es pot dir que durant el període de realització l'obra hagi aixecat onades d'entusiasme entre la població. En murmuris o colèricament les censures han estat molt més nombroses i perceptibles. Els elogis, si han existit, s'han manifestat tímidament.

Especialment revelador del que ha significat tot el període de remodelació va ésser un celebrat article publicat en la contraportada de l'edició del dia 11 d'abril d'El Punt, en el qual recomanava barroerament una visita a les obres: "... en diuen la plaça del collons. Hi ha qui passa per davant i diu amb admiració: collons quina plaça! hi ha qui s'ho mira

amb cara de pomes agres i es pregunta: quin collons de plaça estan fent?, i els de fora, que no saben de què va la cosa exclamen: què collons hi fan aquí!.

El Consistori, que durant la realització de les obres ha suportat amb conformació el xàfec de crítiques, confia que la visió de la plaça acabada invertirà l'actual estat d'opinió i està convençut que amb el temps la contestació s'esvairà totalment ■

Enric Ramionet.

Notes:

1: L'expedient es conserva al Fons de la Diputació de l'A. H. G.

El plànol no s'ha conservat.

FONS CONSULTATS:

Fons de la Diputació a A. H. G.

Sèrie de Projectes d'urbanització i llibres d'Actes del Ple de l'Ajuntament de Llagostera de l'A. M. Ll.

TÍTOLS PUBLICATS

1 - El Mercat i la Fira
per Marta Albà i Espinet

2 - El Passeig Romeu
per Fina Solà i Llinós

3 - Breu història de la infermeria a
Llagostera
per Rosa Masana i Ribas

4 - El llarg acabament de l'església de
Llagostera (Segles XVII - XVIII)
per Josep M.T. Grau i Pujol
i Roser Puig i Tàrrach

5 - Jaume Roure i Prats
per Dolors Grau i Ferrando

6 - Indústries sureres a Llagostera
per Fina Blanch i Rissech
i Rosa Masana i Ribas

7 - La Casa de les Vídues
Cent anys per tenir una biblioteca pública
per Joan Ventura i Brugulat

8 - La Plaça Catalunya
per Marta Albà i Espinet
i Enric Ramonet i Lloveras

PROPER TÍTOLS

- Breu història de la sastreria a Llagostera
per Josep Vilallonga i Ribalta

- Els noms dels carrers:
dedicacions i origen.
per Ramon Brugulat i Pagès

- Les font de Llagostera
per Magda Saurí i Masgrau.

SUBSCRIPCIÓ GRATUÏTA

Si voleu formalitzar una subscripció
gratuïta per poder rebre periòdicament la
revista CRÒNICA, només cal que truqueu
a l'Ajuntament de Llagostera (83 03 75) o
a l'Arxiu Municipal (80 54 36) per donar
les vostres dades.

ARXIU MUNICIPAL

Pl. del Mercat, 5
17240 LLAGOSTERA

Horaari:
de dilluns a divendres de 10 h. a 13 h..

